

Xan qızının saldırdığı meşə, Sultan Süleymanın Sultanpudu və Qarabağdakı uşaqlıq...

Jalə MÜTƏLLİMOVA

Böyüklerin uşaqlıq xatirələrini dinləmək maraqlı olur. Dediklərindən daha çox üzlərindəki cizgiləri izləyirəm həmişə. Niyəsini bilmək istəyən varsa, söyləyim. Danışdıqlarını qeydetmə cihazı yadda saxlayır. O anın üz cizgilərini isə beyinə ancaq gözlə gördüklərin qeyd edə və qarşındakı həmsöhbətin yaşantılarını göstərə bilər. Bu bir az da peşə sirrinin açılması kimi oldu. Amma hər halda maraqlı bir həqiqət yatır içində. Anında anlayırsan ki, mü sahib nə qədər səmimidir, dedikləri nə qədər həqiqətdir və danışdıqların nə qədər yaşamış adamdır. Budəfəki qonaqdan da bəhs edək. O, həm təhsil adamıdır, həm ictimai-siyasi həyatda sima olaraq qəbul edilən biridir, həm də Məcnundur. Qərribə uyğunsuzluqdur, eləmi? Eyni zamanda söhbət xalq artisti, Azərbaycan muğam sənətinin layiqli təmsilçilərindən olan, Azərbaycan Milli Konservatoriyasının professoru Mənsüm İbrahimovdan gedəndə ən uyğun olanı da elə budur. Yəqin belə maraqlı uyğunsuzluq mütləq həm də eyni qədər maraqlı uyğunluq təəssüratı yaratdı çoxunda. Qaldı Məcnunluq məsələsi, düzdür, o, səhnəmizin Məcnunudur. Əslində isə Mənsüm müəllim müəllif olaraq təkcə mənə görə yox, yəqin ki, çoxuna görə ən böyük məcnunlardandır. Yəni, Məcnun olmaq bir az da onun həyat tərzidir. Çünki o, sənətinin də, dövləti və millətinin də gerçəkdən Məcnunu olan biridir.

– Mənsüm müəllim, hələlik Ağdamda qayıda bilmirik, amma heç olmasa xatirələrə qayıda bilərik. Həyat sizin üçün hardan başladı?

– Hərbi xidmətə qədər mən Ağdamda yaşamışam. Daha dəqiqi, Ağdamın İnamqululu kəndində doğulmuşam. Bizim olduğuna görə demirəm, gerçəkdən maraqlı kəndimiz var idi. Mənzərəsi də qərribə idi. Üç tərəfi meşəlik idi. Soltanpud meşəsi deyirdilər adına. O meşəni xan qızı Nətvən saldırmışdı. Onun oğlu da həmin kənddə yaşayıb. Uşaq idim, amma onun kəndimizdə böyük bir evinin olduğu yadımdadır. Qırmızı kərpicli, ikimərtəbəli çox böyük bir ev idi. Düzdür, sökülüb dağılmışdı bəzi yerləri, amma adamlar o evi qoruyurdu. Sonra baxımsızlıqdan uçulub getdi.

Bir də kəndimizin yanından axan Xaçın çayı yadımdadır. Soltanpud təpəsi isə uşaq yaddaşımın ən uca zirvəsi idi. O təpə Xankəndindən görünür. Maraqlı bir rəvayəti də var Soltanpud təpəsinin. İndi ora həm də bayraq meydanıdır. Hündürlüyü 70 metr olar ən azı. O vaxt yol yox idi. İndi bayraq meydanı inşa olunduğuna görə həm də yol çəkilib təpəyə. Uşaq vaxtı biz ora zülmənlə qalxırdıq. Həm yolu pis idi, həm də qorxurduq hündürlüyündən.

Sultanın Sultanpudu...

Rəvayətə görə həmin təpəni Sultan Süleyman saldırb. Deyirlər ki, bir dəfə Sultan Süleymanın orduşu Aran Qarabağa gəlib. Bildirib ki, Qarabağı yüksəklikdən görmək arzusu var. Üç gün ərzində sultanın əsgərləri həmin təpəni düzəldiblər və sultan oradan Qarabağı seyr eləyib. Bilmirəm nə qədər həqiqətdir, amma ağılın kəsəndən belə eşitmişəm.

Dirədöymə

Qarabağda uşaqlıq keçirib dirədöyməni bilməmək günah kimi bir şeydir. Bizim oralarda uşaqların ən sevdiyi oğlan oyunlarından idi dirədöymə. Bir ağırlığı var idi ki, ayaqlarımız çox əzilirdi. Xaçınçayda isə balıq tuturdurduq. Hər vaxt axmazdı o çay. Axanda da üzməyimiz, balıq tutmağımızın bir ayrı ləzzəti olurdu.

Sultanpudda “Qarabağ şikəstəsi”...

Quzu nobatına hərə öz uşağını yollayırdı. Mən də çox quzu otarmışam uşaqlıqda. Yorulmurduq, maraqlı olanı bu idi. O qədər maraqlı keçirdi ki, heç səhər necə açıldı, axşam necə oldu bilmirdik. Demirəm ki, kənd həyatı asan idi. Amma biz buna öyrəşmişdik. Bizə rahat idi. Sultanpud oylağımız idi. Xan qızı o meşəni saldıranda həm də çoxlu meyvə ağacı əkdirmişdi. Nar, qoz, özgil, qarəllə, armud, alma ağacları nə qədər desəniz var idi. Biz yorulan kimi bir-birimizə göz eləyib hərəməz bir ağaca dırmanırıdık. Meyvələrdən yeyə-yeyə dincəldirik, mahnı da oxuyurdurduq hərdən. Onda ağılımıza gəlmirdi ki, həm o meşənin, həm o ağacların, həm də kollektiv ifaların həsrətini çəkəcəyik nə zamansa. Elə bilirdik uşaqlıq bitmir heç vaxt. Böyüklər elə böyük, uşaqlar da uşaq qalırdılar.

– Nə oxuyurdunuz?

– Qarabağ şikəstəsi.

– Kim yaxşı oxuyurdu?

– Bəlkə də bu sizə qərribə gələr, amma mən uşaq olanda elə bilirdim ki, dünyada nə qədər adam varsa hamısı yaxşı oxuya bilər, yaxşı səsi var. Gözümlü açıb elə görmüşdüm. Hamı oxuyur, hamının səsi var. Bilirsinizmi bir qarabağlımı səslə, oxumaq bacarığı ilə təəccübləndirmək çox çətindir. Çünki Qarabağda hər iki adamdan birinin mütləq səsi var. Bizim kənd uşaqlarında ən yaxşı alınan iki ifa vardı: biri “Qarabağ şikəstəsi”, o biri də “Şuşanın dağları”. Başqalarını da ifa eləyirdik, amma elə bil bu ikisi cana daha yaxşı gəlirdi. Mən hərdən evdə atamın patefonunda dinlədiklərimi də ifa edirdim. Xan əmini, Cəbbarı, Seyidi mən kənddə uşaq olanda dinləmişəm. Atam çox muğam sevən biri idi. O alırdı, mən də qoşulub ona dinləyirdim. Bəzən o olmayanda da risk eləyib qoşurdum patefonu. Yavaş-yavaş həm qulaq asırdım, həm də oxuyurdum. Düzünü deyim ki, evdə oxumurdum. Qaçıb meşədə təqlid eləyirdim. Utancaq uşaq olmuşam çox. O üzdən elə bilirdim adamlar görsə, gülə bilər, ya da məndə nə isə alınmaz, biabır olaram. Bir də bizim Quzanlı sovetliyində bir Mədəniyyət sarayımız vardı. İndi də durur. Orda böyük sənətkarlar konsert verirdi. Gedib ba-

Mənsüm İbrahimov: “Yaxşı övlad yetişdirmək təkcə onu ağıllı böyütmək demək deyil”

xırdım. Düzü, hərdən istəyirdim yaxınlaşım da. Amma utanırdım deyə etmirdim. Sadəcə, həsrətlə baxırdım ki, bəlkə nə zamansa mən də onlar kimi səhnəyə çıxa, ifa eləyə bilərəm.

Allahverdi müəllimin məktəbi...

Kəndimizdə məktəb səkkizillik idi. İndi Quzanlı rayon mərkəzi olub, o vaxt sovetlik idi. Kəndimiz də ora tabe idi. Kəndlə Quzanlı arasında bir neçə kilometr məsafə vardı. Doqquz və onuncu sinfi bizim kənd uşaqları gedib orda oxuyurdular. Kənddəki məktəbimizin direktoru Allahverdi müəllim tarix üzrə mütəxəssis idi. İndi dünyasını dəyişib. Amma əvəzolunmaz şəxsiyyət idi. O qədər zəhimli idi ki, gələndə uşaqların səsi çıxmazdı. İndi bir balaca soyuq oldu-mu, valideynlər uşaqları dərəcə buraxmırlar, amma Allahverdi müəllim qayda qoymuşdu, hava necə olur-olsun, qar dizə çıxsın, çovğun düşsün, uşaq məktəbdə olmalı idi, dərslərin hamısını bitirib evə getməli idi. Başqa cür mümkün deyildi. Əvvəllər bu, adama xoş olmur, sonra anlayırsan ki, o qaydalar olmasaydı, sən heç zaman indiki kimi ola bilməzdin. Bizə Allahverdi müəllimin uşaqları da deyirdilər bəzən. İndi hamımız ona duaçıyıq.

Haşiyə: Bu arada içəri bir nəfər daxil oldu. Ona “axtarılarda tapılmayan adamlar” silsiləsindən biri də deyirəm həmişə. Səyavuş Kərimi, Azərbaycan Milli Konservatoriyasının rektoru gerçəkdən belə adamdır. Söz aldıq ki, növbəti qonaqlarımızdan biri də o olacaq. Qaldı yanımıza gəlməsinin məqsədinə. Həmsöhbətim, xalq artisti Mənsüm İbrahimov Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyev tərəfindən Prezident təqaüdünə layiq görülmüşdü, rektor da onu təbrikə gəlmişdi. İki böyük sənətkarın qısa təbrik söhbətindən sonra öz adımıza mən də bu təbrikə qatıldım və söhbətimizə elə qaldığımız yerdən davam edirik...

– Cəzalandırırdımı sizi Allahverdi müəllim?

– O qədər...

– Nə üstündə?

– Dərsə gecikirdim soyuq havalarda, buna görə tez-tez küncdə dururdurduq. Qalan məsələlərdə sözbəxan uşaq olmuşam. Əsasən humanitar fənləri yaxşı oxumuşam. Xüsusilə də Azərbaycan dili və tarixi. O vaxt yaxşı oxumağım indi çox dadıma çatır. İndinin özündə də dünya və Azərbaycan ədəbiyyatını, klassikləri, xüsusilə qəzəlləri çox oxuyuram. Evdə böyük bir kitabxanam da var. Din-cəlmək istəyəndə ən çox oturduğum yerlərdən biridir ora. Mütaliə edəndə ən yaxşı cəhətlərdən biri də odur ki, danışanda əziyyət çəkmirəm. Yəni, kitab adama elə keyfiyyətlər verir ki, sən onu yaşaya-yaşaya anlayırsan. Bunu heç bir məktəbdə qavraya bilmirəm. O üzdən hər gün heç olmasa iki səhifə oxumaq vacibdir.

Bir müddət səsım işləmədi...

Həyatımın ən ağır mərhələsi o bayaq sizə dediyim səhnə həsrətimin heç vaxt bitməyəcəyini anladığım məqam oldu. Artıq yeniyetməlik dövrüm idi. Bir gün anladım ki, səsım yoxdur, oxuya bilmirəm. Mən o anın dəhşətini sizə təsəvvür etməkdə acizəm. Evdə də kimə anlamı ki, bu niyə belə oldu? Nə baş verdi axı? Çox sonralar atam həkimlə danışdı. Ona izah elədilər ki, bu, əslində, normal haldır. İnsanın keçid dövrü ilə bağlı olan məsələdir. Sonra mən hərbi xidmətə getdim. Amma yenə də ifa eləyə bilmirdim. Hərbi xidməti Moskvada keçmişəm. Yanımda çoxlu azərbaycanlı uşaqlar vardı, həm də musiqidən başları çıxırdı. Bir gün onlar ifa etməyə başlayanda mən də asta-asta özüm üçün zümzüm elədim. Nəticəyə inana bilmirdim. Səsım qa-yıtmışdı. Ondan sonra elə uşaqlara qoşulub konsertlər hazırlayırdıq ki, həm maraqlı olsun, həm də hərbi xidmətdə zaman keçsin.

Mən indi də kənd uşağıyam...

– Populyarlıq sizdə nəyi dəyişdi?

– Heç nəyi. Mən indi də kənd uşağıyam. Bizim kənd uşağı olmağımızın böyük üstünlükləri var şəhərdəkilərdən. Zəhmətə, işləməyə, daha artıq etməyə meyilliyik. Nəticə hər zaman əla olmalıdır. Başqa yol yoxdur. Bunu mənə birinci atam, sonra müəllimlərim izah edib. Mən indi də tez-tez gedirəm kəndə. Soltanpuda mütləq qalxıram. Səsım də başqa cür olur orda. Bəlkə də bu, psixoloji bir məqamdır. Buna hərdən səsin Qarabağ pəncərəsi də deyirəm özümə. Çünki orası çox çətin olar adama, lap çox çətin.

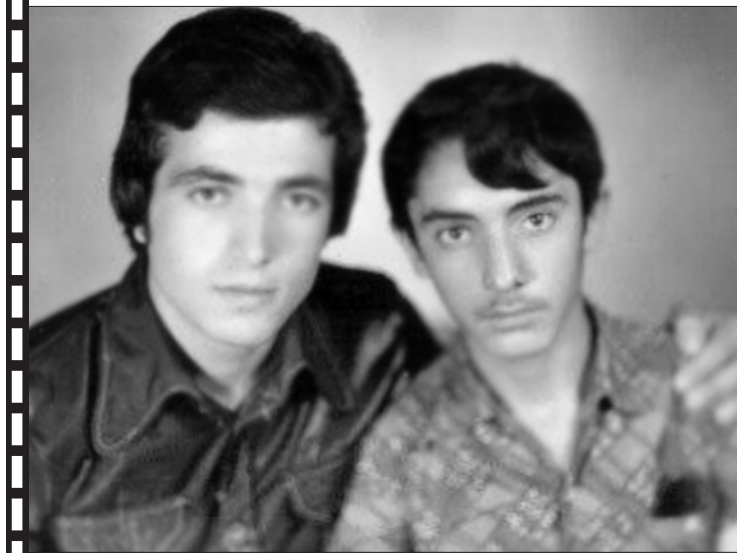
– Uşaqlığınızın nəyindən ötrü də rıxırsınız? Hansı məqam bir də geri gəlsin deyirsiniz?

– İndiki kimi normal deyildi mədi durum. Çox çətinliklər vardı. Ailədə də doqquz uşaq idik. İki bacı, yeddi qardaş. Amma o qədər iş və kasıblıqla təkcə biz yox, uşaqlı-böyüklü hər kəs xoşbəxt idi. Niyə? İnanın indi də əslənə bilmirəm. Amma elə bil adamlar, insanlıq, standartlar o qədər başqa idi ki, həmin o göstəricilər insanı xoşbəxt edə bilirdi. İndi elə bil insanlarda həmin o xoşbəxtlik çatmır. Mən onun geri gəlməsini istəyirəm. İnanın yenə də kəndə gedirəm, həmin yerləri gəzirəm, amma o hissi yaşaya bilmirəm.

– Bəlkə deyək ki, insanlar və nəsil dəyişib?

– Bu, tam səbəb ola bilməz. Mütləq başqa nəşə də var. Müəllimlərimdən həyatda olanı da var. Gedib onlara da baş çəkirəm, amma olmur ki, olmur. Bəlkə də mən elə özümü axtarıram o kənddə, uşaq Mənsümü. Ola bilər tapmıram deyə pis oluram.

“Məktəb illəri”

– İndi siz o zirvədəsiniz ki, gənc nəslin məsləhətinizə, sözüməzə ehtiyacı var.

– Daha çox valideynlərədir sözüüm. Uşaqları ən yaxşı etməyə çalışırlar. Əla iddia və istəkdir. Amma bunu uşağı robotlaşdıraraq etmək də olmaz. Davamlı müəllim yanına getmək, oxumaq, yükləmək. Bunun bəzən yaxşı nəticəsi olmur. Biz savad veririk, amma uşaq milli kökdən uzaqlaşır, ölkəsinə yadlaşır, fərqli psixologiyada olur. Bu, çox təhlükəlidir. Yaxşı övlad yetişdirmək təkcə onu ağıllı böyütmək demək deyil. Azərbaycanda elə bir yer yoxdur ki, övladlarını ora aparmayım. Rəhmətlik Xudu Məmmədov deyirdi ki, ölkəni sevdirmək yox, tanımaq lazımdır. Siz tanıdın, qoyun sevib-sevmək qərarını o özü versin. Əmin olun, mütləq sevəcək. Çünki qərarı müstəqil verib. Çünki bu ölkədə sevilməyəcək nəşə yoxdur. Ancaq bundan sonra uşaqdan savadlı və

yaxşı kimsə yetişdirməyə başlamaq olar.

Nəyin əleyhinəyəm deyim sizə. Uşaqları xarici dildə bağcaya, məktəbə qoyurlar. Uşaq dilini lazımı qədər öyrənə bilmir, sevə bilmir. Düzdür, müasirliyin bir tələbi də xarici dilləri gözəl bilməkdir. Amma bunu öz dilimizin üstündən xətt çəkməklə etmək valideynin bağışlanmaz səhvidir. Bundan mütləq çəkinmək lazımdır. Uşaq ingilis və rus dilində düşünüb, Azərbaycan dilində danışmamalıdır. Uşaq Azərbaycan dilində düşünüb danışsın, sonra onu ingiliscəyə, ya da rus dilinə çevirib ifadə etməlidir. İkinci olmasa, millilik və kök mütləq itir. Biz sadəcə insan yox, vətəndaş yetişdirməliyik. Bizə, torpağı işğalda olan adamlara yaxşı vətəndaş da lazımdır. Bunsuz qəti olmaz. Sevmədən heç nəyi, heç kimi qorumaq olmur. O üzdən dövləti də, milləti də, bayrağı da sevk və uşaqlara sevdirek ki, qoruya da bilək...